ГУМОРИСТИЧНА СЕРІЯ

ВЕСЕЛА КНИЖКА

МАИК ЙОГАНСЕН

СОЛОНІ ЗАЙЦІ

41

„ПЛУЖАНИН“

ГУМОРИСТИЧНА СЕРІЯ „ВЕСЕЛА КНИЖКА“

№ 41 № 41

МАЙК ЙОГАНСЕН

СОЛОНІ ЗАЙЦІ

ПЛУЖАНИН — 1929

Бібліографічний о п и с цього видання вміщено в „Літопису Укр. Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати.

Укрголовліт № 4276
Харків
Друк. Комборотьбезу
Зам. № 258. Тир. 7000

НОМІНА — ОМІНА

Колись я знав одну бабусю, що сильно вразила мій чотириклясницький розум одним запитанням.

Вона запитувала: „чому оця штука зветься „ніж"; „н-і-ж"? При чім тут „ен", „і" та „же"? Чому вона ця штука не зветься хоча б „Іван", або „канделябр"?

По суті питання для мене й зараз невирішене. Я, що правда, розумію, як люди дійшли до таких слів, як „торохкотіти, гупати, дзенькати і джерготіти". Ці слова таки справді схожі на те, що вони собою означають. Я так само легко розумію, як це один дядько узивав одного редактора „тупою, жирною, самозакоханою свинею" і як одна тітка характеризувала одного критика, як „підлого, халуйського, напівграмотного, шкідливого, ядовитого кретина" — бож насправді хоч критик той, хоч редактор, дуже булі схожі на свої словесні портрети.

Але я чисто відмовляюся розуміти, чому оце, примірoм, „ніж" зветься „ножем" (особливо коли він з ворсмівського заліза), або чому „хліб" зветься „хлібом", коли може його краще було б назвати „ячною мамалигою". Я згоден ще назвати його „вихліб" за відомою приповідкою: — „як оженився, то дав йому тесть торб шість: на сіль на висіль, на хліб і на вихліб, на пшоно і на випшоно".

Так само я не годен розуміти, чому деякі стоси друкованого паперу взиваються „романами“, а не, приміром, так: „халтурні - вправи - аби - швидше - одержати - гроші - й - старшим догодити“. Така назва була б, правда, трохи довша, зате ж видко було б, до чого там діло. І як та сама бабуся, я смакую слова, обсмоктуючи кожен звук — і не знаю, для чого саме в словах ті звуки. „Ніж, ножі, ножів, ніж“ нагадує мені, як гострять столові ножі один об один. У слові „но - жик“ „жик“ клацає, як жало в складаного ножа, коли його складають. Коли двоє „на ножах“, то я бачу, як ці двоє міцно уперлися в землю на ногах, як їм загрожує від їхньої ворожнечі жах убивства, я ніби чую лицемірне „ах!“ сусідів, зацікавлених у кривавому видовищі.

У самому слові „ніж“ я чую подекуди заперечення миру. Я чую в нім порівняння — те порівняння, що веде занедоленого й скривдженого до боротьби. Слово ніж — нічне, ніжне, нагострене слово.

Але я боюсь признаватися в цьому, бо це в нас зветься „формалізм“. А формалізм одгонить для мене формаліном і формальдегідом — речами занадто хемічними й химерними для скромного поета. Я не хочу жити з такою страшною вивіскою, хоча, щоб сказати правду, люди живуть з куди химернішими вивісками.

На розі Пушкінської та Короленківської вулиці є цілюрня, на якій написано великими літерами ДАМЕС. Зачудовані люди, жителі Слобожанської Столиці, можуть думати про це слово двояко.

Абож це є дійсно прізвище самого цілюрника, стрижія, голяра і кучермахера. В такому разі, який нечуваний збіг! В одному слові висловлено

і прізвище стрижія і тих, кого він стриже — сказати по-латині і стриженс і стриженді.

Або це просто дуже культурний, дуже освічений, дуже файний цілюрник. Усамперед, він не схотів написати свою вивіску „мужицькою мовою“. Він написав її по-руськи, знаючи, що поруськи говорять усі нації світу: французи, німці, англійці, українці — а по-українському говорять тільки „хахли“.

Але на цьому інтернаціоналізмі не спинився героїчний кучермахер. Він ще вирішив прикрасити свою вивіску справжнім французьким словом. Із формули „Salon pour Dames“ він узяв останнє слово і написав його ціле. Він тільки не встиг дізнатися, що „ес“ у кінці такого слова не читається. І от він ураз завоював серця дам. Дами ж — це істоти настільки надзвичайні і впливові, що вимагають від нас осібного екскурсу.

Передусім: що таке є дама? Це дуже складне і дуже не просте поняття. На перший погляд можна було б подумати, що це та женщина, яка вже не дівчина. Але це неслушно. Сорокалітня тітка, що зроду не виходила заміж, часто може бути названа дамою, хоча вона безумовно „дівчина“.

З другого боку, дівчина може сказати в трамваї: „уступіть місце дамі“ про себе саму. Отже очевидно, що таким способом не доколупаєшся до самої дамської суті. Отож я пропоную інше визначення:

„Та жива істота, що всі рурки, ступирі, вали, підойми, велосипедні смоки, дула, кабелі, мачти, реї взиває „палками“, а всі трибки, маховики, зубчатки, турбіни, динамо й дизелі взиває „кольосиками“,— оця сама жива істота і є „дама“.

Для оцих-о прекрасних істот існує цілюрня ДАМЕС, для них імпортується пудра Коті, шовкові панчохи, парфуми і інші речі, без яких нам ніяк не можна обійтися.

Коли на вивісці в кучермахера фігурували його споживачки, то в щіткарів таким самим каламбуром вилазить на вивіску їхній матеріял. От щіткарна майстерня:

СВОЯ ПРАЦЯ. І. ЩЕТИНА

Одразу мало хто догадається, що щетина це прізвище, а „І“ це є Іван. Навпаки, кожен думає попереду, що чесні майстрі беруть для щіток свою власну щетину, не шкодуючи власної своєї шкіри. Малюються жахливі середнєвічні картини людської самопожертви й самовідданости на загальне добро. Одні люди оддають свою шкіру, щоб інші могли чистити свої штани. Мирний городянин згадує страшну самопожертву Вінкельріда, що схопив півдесятка ворожих списів, устромив їх у себе і так, перетворивши себе на залізну щітку, зломив непохитну ворожу лаву.

Та здогадавшися глядач, що це прізвище самого майстра, починає думати на інші теми. Щіткар має прізвище Щетина. Що ж значить: — що така давня в його родині ота щіткарська професія, чи навпаки, що таке недавнє оце його прізвище? Чи це так є, що з самого прадідівського часу цей козацький рід визначався по щітковій лінії, чи це так, що самого майстра дражнили щетиною і це зробилося його прізвищем зовсім недавно?

Ленінградська фарб'ярня
А. Серий

„Учителю, навчися сам“, так кажуть до людей, що ніяк не відповідають свойому призначенню. „Серий“, що має „ленінградську фарб'ярню“, зостався сірий і себе вичистити не спромігся. Нехай публіка розуміє, що оце таке його прізвище, але наскільки радше пішла б публіка в таку фарб'ярню, коли б її власник узивався б „блискучий“, або „яскравий“, або коли вже сірий, то щоб був хоча „Сіро - буро - малиновий“.

Тут уже нелегко знайти зв'язок межи прізвищем і професією. Може й насправді сірий був той, хто вперше в тій родині зацікавився фарбами та чистотою. Можливо, що, почувши він від дівчини „тікай сірий — в тебе блохи є“, розміркував добре — і віддав своє життя на яскраві фарби й блискучу чистоту.

А може він сірий, бо ленінградську має фарб'ярню. Може сіре небо ленінградське, сірі хмари, сіре каміння так вплинули на нього, що й він сам, бувши до того якимнебудь Зеленським або Ротенбаумом, став тепер Сірий.

Упаковщик
І. Речицький

Навпаки, глибокий філософічний зміст є в тому, що „упаковщик“ має прізвище І. Речицький. І не тому, що книгу „Тарас Шевченко в світлі епохи“ написав А. Річицький, і не тому, що в пам'яті споживача встає таємнича всесоюзна „Речыца“.

Оце саме „РЕЧЫЦА“, мільйони разів повторена на мільйонах сірникових коробків, викликає в мільйонів російських обивателів „мільйон терзаній“.

Я уявляю собі, як професор Кит Китич Дураков, що його улюблений афоризм і досі зостався: „Росію паґубілі!", як цей К. К. Дураков бере в руки білоруський сірниковий коробок.

Професор Дураков уже чував про те, що малороси мають свою державу і свій язик, і так само глибокий біль уже пронизав його серце, чувши про те, що на Кавказі усі забалакали по-неправославному, але він якось завжди забував за білорусів. І от він, випадково крутячи в руках коробка сірникового, починає вдумливо читати сірникову леґенду.

ФАБРЫКА „ДНЯПРО" РЕЧЫЦА

Благовидне обличчя професорове вкривлюється в прикру гримасу. „Дняпро!" Що ці інородці зробили з руського Днєпра!

Він перевертає коробка другим боком і довго силкується прочитати химерне слово ДА ДЗЕСЯЦІГОДЬДЗЯ Б.С.С.Р. Він мусить признатися, що тут він уже нічого не розуміє. Впізнати в цьому слові „десять років" він не може, та й що йому ті десять років!

Зневірившися прочитати ці слова, він бездумно перевертає коробок назад сподом. Весь трусячись від огиди, він перечитує: „Беларускі Дзяржаўны Запалкавы Трэст" і, проминувши уже пережиту образу „Дняпро Речыца", скочується до фіналу:

„Цана $1^1/_2$ кап."

Це його убиває. Він блискавично відчув, що це йому ціна $1^1/_2$ копійки, що це знущаються особисто з нього, професора К. К. Дуракова, і він умирає від апоплексичного удару. Приїхавши на місце смерти, лікарі констатують перевтому, перенапруження ґеніяльного мозку і нездатність

пристосуватися до радянської дійсности, але ніхто не догадається глянути на жовтенький коробочок з десятьма сірниками в конвульсивній жмені небіжчика. Місто Речиця, що породило колись прадідів „упаковщика“ Речицького, тепер убило професора К. К. Дуракова.

Але городянин не знає цього, ліниво проходячи під вивіскою І. Речицького. В його сонній уяві постають ріки, річки та річиці, засіяні, мов чайками, білими пароплавами. Десятки тисяч грузчиків навантажують на пароплави РЕЧІ, несуть меблі, тягнуть скрині, волочать піяніно, гупають посуд і все те УПАКОВАНЕ.

На полотні, на ряднах, що їми обшиті РЕЧІ, ліниві городянин читає адресу РЕЧИЦЯ. Городянин трошки струшується, лупає очима і швендяє далі. Він зрозумів вивіску і трохи навіть споріднився з нею. Він задумливо погладжує рукою бороду і він міркує, що час уже б тую бороду поголити.

— Навколо мене, скрізь, люди виголошують, що беруться зробити для мене перуку, чи то парика, бо вони „перукарі“ або „парикмахери“. Можна б подумати, що ми переживаємо середнєвіччя: усі навколо ходять у пудрованих перуках, не виключаючи салдатів і нічних вартових. У салдатів під перуками заводяться воші, а перукарі вдень і вночі працюють, щоб настачити перук на півмільйонове населення міста Лопансбургу. Уже не вистачає кінських грив і собачих шкір. Доводиться робити перуки з конопель.

Але поголитися все ж таки треба. І от—химерний випадок—городянинові очі падають на вивіску:

ПЕРУКАРНЯ
В. Е. Семенко

Як і всякий свідомий лопансбуржець, наш городянин достоту ознайомлений з історією українського футуризму і добре розуміє, що не про Михайля Семенка іде мова на вивісці. Лопансбуржець прекрасно знає, що парикмахерський період у Семенковій творчості був давно, був дуже давно, коли ще він жив у Пітері і наслідував І. Сєвєрянінові. Лопансбуржець так само знає, що коли двоє роблять те саме, це вже не те саме, і що перукарно-перфюмерний період куди більше мав значіння в українській літературі, ніж у російській.

Отак згадує він про Семенка і раптом згадує розкішну чорну чуприну Семенкову. Одночасно він хапається за свою неголену бороду.

„Стрижіїв нам треба, а не перукарів тепер",— схаменувся лопансбуржець. „Ми вже скинули чуже волосся, а тепер пора стригти своє".

Але зчувшися, що вийшла фраза, яку може хтось узяти за якийся афоризм, а може ще й зробити які висновки, лопансбуржець лякається. Щоб заспокоїти себе, він читає: „Перукарня".

— „Перу"—папуги, розмаїті пера, перісті ляндшафти, тропічна папороть, пережита культура, сонце пере хмари в блакитних ночвах неба.

— „Карня"—місце, де карають на горло, де кроткий чорнявий карагеоргій зложить свою голову, де кракає крук, де ножиці карають переросле волосся, де бритва картає бороди, де на столах дзеркальний карнавал шампунів, одеколонів, бріолітів і іншої парикмахерської аристократії. І копійки капають у касу за те, щоб п'ятнадцять хвилин бути маркізом де-Фіксатуар.

ПРОФЕСОРИ УКРАЇНІЗАЦІЇ

Професор Нарбонов оце закінчував лекцію на тему: „Українські прикметники та їхня роля у великому переселенню народів“.

Машиністки Мура й Ната сиділи, як зачаровані, вдивляючися в блискучі окуляри шановного професора. Отут за оцим білим лобом ховалися всі українські прикметники і роїлися різноманітним натовпом, ждучи наказу з нервових центрів професора Нарбонова, щоби, каскадом з'явившися на світ, оглушити, ошарашити, приголомшити несвідомих і боязких слухачів.

„... на цім я кінчаю. Чи є в кого якісь запитання?“—пронеслося по залі великої установи останнє речення і уперлося в мовчанку. Десь зашепотіло і раптом сипнули запитання.

— „Скажіть, чому українська мова така трудна?“, — кокетливо запитала гарненька Ната. —Я прекрасно вчилася по-французьки й було дуже легко—мерсі мадам; і по - англійськи також: олрайт і гудбай, але українська мова занадто тяжка для мене—скажіть, чому це так?“—„Скажіть, коли в нас буде іспит“. „Я все одно провалюсь—я зроду не вивчу цієї мови“. „Де ви живете професор?“ „Ви добре знайомі з усіма українськими письменниками?“.

Професор Нарбонов методично зняв окуляри і звів їх угору. „Прошу вас, не поспішайте. Я одповім усім“. Професор добув з кишені хустку,

протер окуляри і почав відповідати. „Так, українська мова дуже важка і це саме через її милозвучність. Грубе европейське чи російське вухо не може вловити тонкощів української мови. Нехай европеєць вимовить слово „паляниця“. Хай спробує. Або краще нехай і не пробує. Так, іспит буде швидко. Так, громадянка Орліва може провалитися на іспиті, бо вперто пише і називає себе Орлова, а не Орліва, як треба по-вкраїнському. Так, професор живе недалеко—в Народньому Університеті. Так, професор прекрасно знайомий з усіма українськими письменниками. В Сосюри він хрестив дітей. З Йогансеном він жив на дачі в Норвеґії. З Кулішем Пантелеймоном варив куліш на березі Дніпра коло могили Шевченка. З Кулішем Миколою вкупі писав „Дев'яносто сім“, при чім Куліш написав усіх тільки тридцять, а він, професор Нарбонов, шістдесят сім.“

Професор Нарбонов одяг фетровий віденський бриль і поважною ходою подався з залі.

Коли він вийшов на вулицю, до нього впнувся суетливий суб'єкт у замурзаній сорочці: „вельмишановний пане й добродію, допоможіть бувшому учителеві ґімназії... жінка... діти... хоч копійок двадцять, добродію, повік за вас молитиму бога, сам я учитель!“

Професор Нарбонов велично одмахнувся од шахрая й намірився переходити вулицю. Але раптом йому спала на думку блискуча гумористична ідея. Він широко всміхнувся і став:

— Бувший учитель, пане,— ще раз спробував шахрай.

— Гей, ви:—сказав професор Нарбонов,—ви, здається, можете трохи балакати по-українському.

Ходім до мене на кватирю. Я спробую вам допомогти.

За півгодини перед здивованим оком голодного шахрая розгорнулась велична картина. Він був у прекрасно омебльованім кабінеті професора Нарбонова. Удовж стін стояла колосальна шафа, вся повна найкращих високо-наукових праць з галузі українознавства. Словник Терпила, словник Дубровського, Ізюмов у жовтій обкладинці, Ізюмов у синіх палятурках, Ізюмов у шкіряній оправі, Сабалдир, уваги, знову Сабалдир—товпилися на лакованих полицях шафи. Над шафою висіли портрети письменників.

Зачарований, ошарашений чоловічок стояв і мовчав. В тиші розлігся метальовий голос професора Нарбонова.—Тепер,—сказав професор Нарбонов, простягаючи руку,—тепер я скажу вам, що ви думаєте. Мовчіть! Ні слова! Я скажу вам, що ви думаєте.

Професор зробив драматичну павзу.

— Ви думаєте, що я, професор Нарбонов, осягнув цієї розкоші й цієї величі довгими роками невпинної роботи? Ви думаєте, що я скінчив гімназію, вступив до університету, залишався при нім стипендіятом, у голоді і холоді писав роботи, топив пічку своїми віршами і вчився, вперто вчився фонетики, морфології, діялектології української мови? Ви думаєте, що я друкував свої лінґвістичні роботи в наших і закордонних часописах? Ви думаєте, що я, кінець-кінцем, виготував магістрантські іспити і одного прекрасного дня... А на самім ділі було ось що".

Професор Нарбонов обачно глянув навколо, втягнув чоловічка в кімнату і причинив двері.

В дверях клацнув американський замок. Почалася секретна розмова.

. . . .

Через два місяці товстий високий чоловік, у віденськім фетровім брилі й прекраснім синім костюмі, до тютьки схожий на професора Нарбонова, підійшов до дверей яскраво освітленої залі.

— Хто там читає, — запитав професор у поважного бухгальтера, що, стоючи коло дверей, уперто намагався встромити свою голову в залю. Бухгальтер на хвилину покинув свої зусилля і сказав у гострому тоні:

— Не заважайте слухати. Читає знаменитий професор Мосипів, член методологічної комісії. Ви задоволені?

Професор Нарбонов не відповів нічого. Натомість він втягнув шию і до нього полетіли слова:

... Що ж до теорії професора Нарбонова, ніби милозвучність в українській мові походить з часів татарського полону, то в своїй статті, видрукованій в усіх англійських журналах, я цю теорію цілком спростував.

— З марксівської точки погляду (неприступної для старих учених, а в тім числі й для професора Нарбонова) милозвучність в українській мові можна віднести тільки на карб впливу печенізького та половецького індустріяльного пролетаріяту.

Нарбонов піднявся навшпиньках і зазирнув на катедру. За катедрою поруч зі шклянкою води й новеньким фетровим брилем у новесенькому сірому костюмцеві, у колосальних рогових окулярах... був незнайомець, що два місяці том прохав у Нарбонова допомоги.

МИСЛИВСЬКІ ПРИГОДИ ІВАНА ІВАНОВИЧА

Історія не знає нічого про те, як Іван Іванович вирішив служити Діяні, богині ловецтва. Нам невідомий і день той, коли Іван Іванович виправив собі мисливського квитка, купив рушницю і заявив, що хоче стріляти тигрів. Ми знаємо тільки, що одного прекрасного дня він подав до Сохвицької окрради союзу мисливців та рибалок проєкти, як виловити в Африці всіх левів, як бити зимою зайців і як спіймати на вудку тих трьох китів, що на них стоїть земля.

Проєкти Івана Івановича

„Позаяк полювання на левів дуже небезпечне для здоров'я, а з другого боку, леви дуже шкодять сільському господарству, виїдаючи в незаможних негрів курей, я пропоную два способи як виловити всіх левів з пустелі Сахари.

З географії Іванова в українському перекладі відомо, що пустеля Сахара складається головним чином з піску (хоча й не сахарного) та левів. Отож я пропонував би взяти дуже велике решето на манір тих величезних галош, що стоять у вітринах Гумтресту: вклавши туди Сахару, трусити те решето протягом півгодини. Цілком ясно, що пісок просипеться, а леви зостануться в решеті. Накривши те решето рядниною, можна передати левів у Зоосад.

У тих місцях, де ґрунт не такий піскуватий, як у Сахарі, я пропонував би ловити левів трохи інакше. Зігнавши чималу купу негрів — негрів-куркулів, примусити їх викопати глибоку яму. Яму ту треба притрусити сухим гіллям. Над ямою встановити кола з табличкою: „Левам тут спинятись забороняється“.

Знову цілком очевидно, що побачивши леви таку таблицю, обов'язково звернуть на неї увагу. Бувши царями звірів, леви безперечно схотять спинитися там, де це їм заборонено, і попадуть у яму. У нас у Сохвиці виконком заборонив в'язати коней коло загорожі, і всі місцеві селяни, не будучи царями звірів, все ж таки спиняють підводи саме коло цієї загорожі.“

Розгляд проєктів

Сохвицька окррада, розглянувши проєкти Івана Івановича, знайшла, що хоча ці проєкти відзначаються великою практичністю і могли б дати не абияку користь для населення Сахарського району, одначе не належать до її компентенції, і, написавши на проєктах резолюцію „Передати в Сахарський район і реалізувати з місцевих коштів“, заклала проєкти в шахву. Одночасно окррада звернулася до Центральної Спілки Мисливців та Рибалок з проханням відпустити кошти на придбання десятикопійчаної поштової марки, щоб можна було переслати проєкти сахарянам.

Та пильнуючи інтересів населення Сахари, Сохвицька окррада не забувала й своїх потреб. Отож вирішено просити Івана Івановича виробити проєкт, як виловити в Сохвицькій окрузі всіх ховрахів з тим, щоб гнати з них прованську олію, а також як перестріляти всіх лукових метеликів

на предмет вироблювання з них сукна і підошов, яких саме не вистачає селянському населенню Сохвицької округи. Окроме того постановлено прохати Івана Івановича виробити проєкт, як винищити, не витрачаючи великих коштів, китайську контрреволюцію, і зокрема просити, щоб Іван Іванович налагодив навчання китайської грамоти серед залізничних зайців Сохвицької округи. Таким способом сохвичани прилучили свій голос до справ інтернаціональних.

Нові проєкти Івана Івановича

Але Іван Іванович не мав наразі часу виробляти загадані йому від сохівчан проєкти. Він покищо докінчив схему полювання на зайців та журавлів у Усурійському краї і уже обміркував плян, як бити тигрів у тому ж таки краї. Але він уже не мав часу остаточно зафіксувати й ці проєкти, бо весь був зайнятий майбутньою своєю подорожжю. Він одливав жаканівські кулі десятого калібру для бекасів і гострив складаного ножа для оборони від хунхузьких банд. Крім того, він конструював кулемета, щоб бити комарів. Експерименти з тим кулеметом показали, що комар, поранений всього тільки трьома кулями, хворів і за деякий час мусів умерти від утрати крови. Цей час хворіння Іван Іванович визначав гіпотетично в два-три місяці. Так він і написав у спеціяльній статті, вміщеній у журналі „Спотикач і Горілка“, присвяченій справам мисливським і рибальським.

Оці два - три місяці слабування пораненого комаря спричинилися до дуже гострої дискусії в журналі „Спотикач і Горілка“. Хома Хомич написав ядовиту відповідь на статтю Івана Івановича

і доводив там, що коли б навіть кулемет мав повні чоки і дерев'яні частини з найкращого горіху, то й тоді комареві довелося б хворіти не два-три місяці, а два-три роки при умовах клінічного лікування і грязевих ванн. Хома Хомич уїдливо натякав на те, що Іван Іванович розуміється на цих справах не більше, як брудна свиня на апельсинах, а також тонко нагадував, що Іван Іванович узагалі є падлюка і скот.

Дуель

Ображений і зворушений статтею Хоми Хомича, Іван Іванович викликав його на дуель. У призначену годину обоє дуелянти з'явилися на майдан перед Сохвицькою окррадою і приготували пистолі. Зараньше було відомо, що обоє вони першорядні стрільці: Іван Іванович влучив з пистоля в клопа, що сидів на спині його дружини, не пошкодивши ані трохи її тіла, а Хома Хомич приносив додому двадцять пар качок, ні разу навіть не вистреливши зі своєї рушниці.

Коли дуелянти, палаючи смертовбивчими намірами, дійшли до бар'єру і розрядили пистолі, ввесь народ завмер у жахливім чеканні. Кулі продзижчали в повітрі, але обоє дуелянти цілі й живі стояли на своїх місцях. Дбайливе й систематичне шукання куль не дало ніяких наслідків. Куль не могли знайти в крузі на дві верстви обруч дуелянтів.

Хома Хомич, зацікавившись таким надзвичайним результатом, запропонував свої пояснення. Він обстоював ту теорію, що кулі, точно скеровані в дуелянтів, зустрілися в повітрі, розтопилися від неймовірної швидкости їхнього руху і дали свинцюватий газ. Цим Хома Хомич пояснював і

той факт, що на місці дуелі після вистрілів дуже засмерділо протухлими яйцями.

Іван Іванович навпаки вважав, що кулі не могли зустрітися посередині між дуелянтами, бо дув сильний вітер у бік Хоми Хомича. Іван Іванович запропонував подивитися в пистоль Хоми Хомича і сказав, що в тім пистолі безсумнівно знайдуться обидві кулі, бо його, Івана Івановича, куля мусіла, піддержувана вітром, загнати Хоми Хомичеву кулю в дуло його пистоля. Запах на місці дуелі Іван Іванович пояснював тим, що Хома Хомич злякався.

На цім ґрунті знову постала гаряча дискусія. Хоча Хомич не давав свого пистоля подивитися, а Іван Іванович не дозволяв обслідувати своє галіфе. Кінець-кінцем вирішено було знову стрілятися. Дуелянти вдруге поставали на свої місця і чекали на сиґнал. Але в цей момент у повітрі продзижчали дві кулі і дуелянти впали без вистріла, поранені в потилицю.

Оглядаючи кулі, виявилося, що Івана Івановича поранила куля з його ж власною поміткою, а Хому Хомича збила куля з вирізаними на ній літерами Х. Х. Вилікувані касторкою дуелянти зійшлися на тому, що обидві кулі облетіли кругом землю і, прилетівши на те саме місце, ударили своїх власників у потилиці.

Подорож

Видужавши після дуелі й прийнявши профілактичну порцію касторки, Іван Іванович почав збиратися в подорож. Окрім указаної вище зброї, він узяв з собою алюмінієву миску, яка одночасно могла служити за таш, чи намітт, шило для добивання тигрів, лопату, сконструйовану так, що

вона могла правити за зубочистку, сіль сипати фазанам на хвіст, тороки при ягташі на двадцять пар тигрів, пляшку горілки і мигдалевий торт для задоволення культурних потреб у диких нетрах Усурійського краю.

Іван Іванович мав подорожувати човном. Від Дніпра до Дону і від Дону до Амуру човен треба було перетягати по сухому, а від берега до берега можна було плисти водою, нап'явши на весло галіфе, яке служило парусом.

За перший день подорожі Іван Іванович управився перетягти човна у кругле озеро за 20 сажнів від своєї хати. Посеред озера на купині стояв журавель на одній нозі і, побачивши Івана Івановича, почав непокоїтися.

У каюті свого човна Іван Іванович одшукав компаса і, вибравшись на беріг, почав обходити кругле озеро навколо. Здивований журавель не рухався з місця, а тільки повертав голову, слідкуючи назирцем за рухами знаменитого мисливця. Коли Іван Іванович обійшов озеро навколо, журавель усе стояв на тім самім місці й уже повернув голову на триста шістдесят градусів. Іван Іванович прискорив темп і обійшов тричі навкруги озера, а журавель, повертаючи назирцем голову, скрутив собі шию. Лавіруючи проти вітру, Іван Іванович на човні пришвартувався до журавля і добив його ураганним вогнем з двох кулеметів.

Буря на Чорнім морі

Вибравшись на беріг, Іван Іванович взявся за приготування їжі. Поглядом, повним демонічної, надлюдської зневаги, він заморозив воду в озері мало не до самого дна. Зібравши декілька пу-

дів льоду з поверхні замерзлого озера, він почва робити з журавля ананасний пломбір.

Насувалася ніч. Іван Іванович ззів пломбір і став готуватися до ночівлі. У похідній своїй друкарні він одбив три тисячі проклямацій, що застерігали населення не наближатись до місця ночівлі, бо кулеметний вогонь проти комарів міг пошкодити здоров'ю місцевих жителів. Ці проклямації Іван Іванович постановив поширити в усіх селах та хуторах околишнього району. Він базувався на тому факті, що чинність вітру залежить не від сили вітру, а від довготи його. Отож він почав дмухати на проклямації.

За чотири години зчинився такий інтенсивний вітер, що проклямації геть чисто всі розлетілися по району і народили паніку далеко за межами сіл та хуторів. Одна з проклямацій залетіла навіть у Лондон, і Мекдоналд, прокинувшися вночі, провів через парлямент білл про мобілізацію війська для оборони від більшовицької небезпеки. Друга проклямація полетіла через Атлантичний океан і впала в море коло острова Куби. Там палюча мова і вогненний правопис проклямації зрушили з місця справу українізації серед кубинських акул, і вони встановили на дні океану пам'ятник Тарасові Шевченкові в костюмі кубинської акули.

Вітер свіжішав. На Чорному морі почався шторм. Представник Сохвицкого окрземвідділу, що їхав у Сухум по інформацію в справах посухи, перемінив маршрут і поїхав у Ригу шукати поради в справах ірриґації. Рибалки врятували тринадцять членів „Товариства Порятунку на Водах", і всі тринадцять членів дали урочисту присягу вивчитись плавати і гребти на шлюпках, а Іван Іванович усе дув і дув. Вітер свіжішав.

Боротьба з комарями

Іван Іванович перестав дмухати лише тоді, коли його почали кусати комарі. Він вирішив оборонятися від комарів газами й кулеметним вогнем. Гази не допомагали. Іван Іванович кинувся до кулеметів і не міг їх знайти. Вітром здуло кулемети, човен Івана Івановича, рештки пломбіру і все експедиційне приладдя. Навколо був голий степ—аж до самого обрію лежали поламані вітром дерева і занесені далеко від сіл терофазеритові дахи хат та повіток. Єдине, чого не зміг підняти вітер, це була книга віршів пролетарського поета Нудьги - Нудзінського, яка, таким чином, не поширилася в усесвіті, а зосталася в невеличкій калюжі коло Івана Івановича.

Комарі наступали на Івана Івановича так люто, що він мусів сховатися в своїй пляшці, яка висіла в нього на поясі. Заткнувши пляшку знизу затичкою, Іван Іванович приготувався спати. Але заснути йому так і не пощастило: комарі попролазили крізь затичку і атакували мужнього мисливця в його фортеці. Вони кусали його з фронту і з тилу, а також навіть з обох тилових флангів. Комарі кусали Івана Івановича, і от він, як фельдмаршал союзних армій проти німців, ужив їхньої ж таки зброї. Він сам почав кусати комарів.

Довго тривав бій. Покусані Іваном Івановичем комарі чухали ноги, носи та голови, мазали укушені місця аміяком, що вони забрали в його багажі, і знову ішли на бій. Іван Іванович гудів у них над головами, налітав на них і кусав, вибираючи найніжніші місця на комариних тілах. Довго тривав побій і кінець-кінцем потомлені вояки полягали й заснули. Серед голого місця

самітно лежала пляшка, а в ній глибоким сном спали лицарі нічного бойовища.

Коло дванадцятої години ночі з сусідньої хати вийшла дівка Пріся і подалася до озерця „напитися води“, як вона пояснила своїй мамі.

Дуже сонна і розпечена спанням у задушній хаті, дівка Пріся човгала босими ногами в напрямі до озера і зненацька наскочила на кулемет. Попереду вона дуже злякалась і постановила була зойкнути на весь хутір на щонайвищій ноті свого голоса, де вона згадала, що десь при кулеметі може є і браві червоноармійці, і пішла обачненько далі, приготувавшись зойкнути саме тоді, коли набреде на когонебудь з героїв. Та їй так і не довелося зойкнути. Вона спіткнулася об човен, минула весь експедиційний пристрій Івана Івановича і, нарешті, надибала при березі похідну пляшку. Цю пляшку вона підняла і потопила в озері, набираючи води.

Іван Іванович прокинувся від холоду і вогкости. Вода в пляшці булькотіла й прибувала. Вода вже просякла за високі халяви мисливських чобіт Івана Івановича й заливала йому штани. Вода прибувала, і Іван Іванович поплив. Йому довелося плавати кругами вдовж бортів пляшки, щоб не стукатися головою об стінки. Ще ніколи раніше не траплялося знаменитому мисливцеві плавати так довго. З його розрахунку, зробленого після подорожі, він проплив над сто двадцять дев'ять кілометрів.

Нарешті, вода булькаючи дійшла до шийки і круги плавання звузилися для Івана Івановича. Він напружив м'язи свого тіла і, пробивши головою затичку, виглянув з пляшки. У цей самий час сонце пробило головою молочні тумани край землі і теж виткнулося на світ.

Сон Івана Івановича

Дівка Пріся, побачивши мокру голову Івана Івановича й палаючи симпатією до героїв, вирішила захихотіти. „Гі-гі-гі“ сказала вона, поставила пляшку долі, а коли Іван Іванович вибрався з чобітьми із пляшки, вона резонно додала: „тю“.

Іван Іванович хотів прочитати лихій дівці предику на тему, як треба поводитись з героями мисливства, але від сильної втоми поточився, впав на землю і міцно заснув.

В його сонній уяві хитнулись очерети, сипнув сніг, дунув морозний вітер і стала зима. По білих полях забігали зайці—їх були мільйони—все поле заскакало сірими вухами, засіріло, зачорнілося і стала ніч.

Іванові Івановичу снилося, що він виглядав у вікно і добирав способу полювати на зайців уночі взимку. Було темно—стріляти не можна було ніяк, і от у голові героя законився ще один проєкт.

Іван Іванович одягся, напнув теплого широкого кожуха, засвітив лихтаря і сховав його під полу. Він тихенько вийшов з хати й подався до найближчих кущів.

Підійшовши до того місця, де найбільше бігало зайців, Іван Іванович став тихо скрадатися до них з лихтарем під полою. Був лютий мороз і залигав йому крізь доброго кожуха.

Добившися до чималенької купи зайців, Іван Іванович стрибнув до них і раптом висунув з-під поли лихтаря.

Яскраве світло ударило зайцям у вічі, рясні сльози поточилися в них з очей і, замерзаючи на лютому морозі в бурульки, приморозили їх до землі. Витріщені й нерухомі дивилися зайці на

героя—льодові стовпці прикували їх на місці. Іван Іванович поставив лихтаря на землю, пообламував льодові бурульки й насипав повну кишеню живих, але дуже здивованих зайців.

Поворот додому

Коли Іван Іванович прокинувся, навколо нього гуло й гуркотіло велике місто. Дівки Прісі, озера, зброї, журавля, зайців—як не бувало. Пляшка, правда, лежала коло нього, але від неї чомусь дуже пахло горілкою.

Оце зникнення матеріяльних речей страшенно здивувало Івана Івановича: він порішив описати цей феномен у листі і послати до Соховицької окрради. Не опускаючи жодної деталі, він акуратно виклав усі свої пригоди на клаптиках паперу і, запакувавши їх у конверт, пішов шукати поштової скриньки.

Та коли він, хитаючись від розмаїтих снів і різних причин, підійшов до скриньки, його охопив сумнів: чи повірять в окрраді, що він урятувався від комарів, не користуючись кулеметами? Іван Іванович став коло скриньки й замислився. Механічним рухом він послинив марку і наліпив покищо собі на лоба. Таким самим бездумним жестом він написав на маншеті адресу Сохвицької окррадп. Зненацька він наважився розрубати гордіїв вузол. Він підняв вічко поштової скриньки і замислено стрибнув у щілину. Лист самітний, без марки і адреси зостався на тротуарі.

Через три дні Сохвицька окррада одержала Івана Івановича з маркою на лобі і адресою на маншеті. На лисині знаменитого мисливця стояв поштовий штемпель: „Доплатне“. Секретар окрради, чоловік серйозний і задумливий, уже почав

підшивати Івана Івановича у вхідну книгу, коли раптом спостеріг незвичайну форму наказу і розпечатав його. З конверту виліз Іван Іванович, блідий, заклеєний шматтям паперу, але живий і здоровий. Перші його слова були: „де мої нотатки? Де мій лист до окрради?“

Та листа сохівчани так і не знайшли. Лист потрапив до мене того ж вечора. Я знайшов його на тротуарі коло поштової скриньки і, захопившись героїчними пригодами Івана Івановича, правдиво й точно розповів їх читачеві.

СОНЦЕ КОЗАЧЕ

І

„У нашої Катерини і весілля, і родини“—сказав козак Немийнога до сусіди, козака Охріма Неприведигосподи.

„В результаті цього“,—казав він далі,—„в моїм помешканні з‘явилась самостійна дитина мужеської стати“.

„Безкоровайний син“,— сказав Охрім Неприведигосподи.

„Твоя правда“,—одказав Нейминога.—„Щоб так жив, правда. Бодай мені, боже, так по правді вік іжжить і дітей розпорядить, як ти по правді кажеш. Порадь мене, друже, що робить: чи покинуть, чи любить?“

„Як пораджу тебе, козаче?“,—стиха сказав сивий Охрім.—„На все є час. Бджола летить на любий цвіт. Куди серце лежить, туди й око біжить. Птиця з птицею не наб'ється, козак із милою не наживеться. Жінка не черевик, з ноги не скинеш. Як же це почалось, друже?“.

„Як почалося? Як воду пилося. Познайомився я з нею в кіно Маяк. Була хороша, як квітка в полі...“

„Чорноброва, як руде теля“,—з піднесенням гукнув старий, але ще романтичний Неприведигосподи.

„... Чорноброва, як ясочка. Познайомились. Припала мені до вподоби. Виникали в мене деякі

сумніви щодо її моральности, справді: з голови дівчина, а далі не знаю...“

„Ну“, — сказав Неприведигосподи.

„Перевінчались. Приїхали додому. Дивлюсь, дівчина-дівчина, а черево, як діжчина. Народилася дитина. Ну, думаю, не байстрюкові гріх, а батькові. Трошки дівчину попсував той батько“.

Козаки запалили люльку.

II

На сорокасильному Мерседесі до них під'їхав бурсак Зачиняйло. Був то блажен муж, до школи не дуж, до церкви слизько, до дівчат близько, пика—хоч пацюки бий, щоки, як кавуни, шия, хоч обіддя гни, рука, як макітра, довгий, як Пирятинська верства.

Це і був той, що попсував жінку козака Немийноги. Він вийшов з Мерседесу і гордовито підійшов до козаків.

III

Вигляд у Зачиняйла був дуже пиховитий. Він пишався, як корова в хомуті, задирав голову, як попова кобила, підняв голову так, що й кочергою не дістанеш, завернув ніс, взявся фертом попід боки, походжав, як індик переяслівський, величався, мов заєць, хвостом, надувся, мов воша на мороз, хизувався, неначе на пристяжці, чванився, як дурень латкою, і заходив у хмару.

IV

Охрим Неприведигосподи довго й уважно придивлявся до бурсака.

„Козаче“, — сказав він нарешті страшним голосом до Немийноги. — „Це той і є, що трошки дівчат псує!“

V

Темний, як ніч, підвівся козак Немийнога з приспи і обережно поклав свою люльку в кишеню, витрусивши з неї попіл та затерши його ногою, щоб не трапилось часом пожежі. Він підійшов до Зачиняйла і наступивсь на нього, як чорна хмара. В свою чергу і Зачиняйло надувся, мов кулик на вітер, закрутив носом, подивився, як собака на висівки, посинів, як жаба, розпаливсь, як оса, розходився, як московський постіл, і став мордуватись, як скажена пані.

VI

„Чортове кодло“, — грізно сказав козак Немийнога. „Чортове насіння“ — одповів бурсак Зачиняйло.

„Ах ти, одуде смердячий“, — сказав Немийнога.

„Чумо Бендерська“, — одповів Зачиняйло.

„Чортів жевжик, гемонів син, собача печінко, рудий шершню собачого виводу, яропудів сину, кадук твоїй матері, сто копанок дідьків тобі в голову, щоб тебе хиндя поподержала, бодай тебе грець вимивав, мордував би чорт твою маму, щоб ти колом став, бодай тебе заціпило, вбий тя трясця, хай тебе самка з пристрітом за живіт візьме, щоб тебе лють турнула, бодай твоє кодло з накоренком перевелося, щоб тебе побило, потемнило на путі - на дорозі, і куди ти повернешся лицем своїм — щоб тебе било, як горох при дорозі, та як та птиця по дереву б'ється“.

Ці енерґійні слова справили великий ефект. Видно було, що вони стали Зачиняйлові, як сіль в оці. Покопавшися в словнику, бурсак Зачиняйло промовив:

„Замовкни, чортова мацапуро, бо я тебе почастую тим чаєм, що ворота підпирають“.

VII

„Годі, братця“, — сумно сказав старий Охрим Неприведигосподи, передчуваючи смертельний бій і неминучу загибіль двох християнських душ, — „годі балакати, бийтесь, як годиться чесним козакам“.

VIII

...Довго вагався бій і не видко було, хто кого подолає. Немийнога всучив Зачиняйлові хука, та Зачиняйло навчив його в середу пишку їсти. Немийнога підкосив Зачиняйлові хвоста, але той освятив йому воду в три батоги. Немийнога так дав Зачиняйлові, що той позбирав зорі, але Зачиняйло так йому віддав, що Немийнога вкрився ногами. Немийнога оперіщив Зачиняйла так, що той гавкнув аж за дев'ятими ворітьми, та Зачиняйло не здавсь і втер йому окуляри.

Немийнога страшно зблід і, зробивши колосальне зусилля, стер Зачиняйла на кабаку.

Зачиняйло хопивсь руками грудей, поточився і, сказавши — „А щоб тебе кури загребли“, перегнав Немийногу на гречку.

IX

Коливався й кипів бій, та ніхто з супротивників не міг узяти гору. Бойці роздрочилися, як бугаї, лізли, мов жаби на купину, і дряпались, мов два коти в однім мішку.

„А нуте, нуте, хто кому накруте“, — примовляв дід Неприведигосподи, милуючись з козацької відваги. „Нехай дурні б'ються, нехай розумнішають“, — казав він стиха сам до себе.

Але кінець уже наближався. Немийноги жінка, прийшовши на базар, зазнала нападу з боку семи перекупок і ледве одгризлася. Одгризшися від

перекупок і загнавши їх на слизьке, вона повернулась до села. Зав'язалась лайка, жінка Немийноги лаяла, лаяла й тільки насилу все село перелаяла. Перелаявши ж усе село, вона почала наближатись до своєї хати й побачила бій межи Немийногою та Зачиняйлом.

X

Саме в цей момент Зачиняйло умився з товкача й ззів ляща. Лагодячись розсвітити Немийнозі свічку, щоб той дочувся джмелів, Зачиняйло оглянувся назад і побачив Немийнозиху, яка саме засвітила волосом, підбігаючи до бойовища. Зачиняйло, застуканий, як сотник у горосі, прожогом кинувся до Мерседеса і грянув на шлях. Не встигла Немийнозиха очуняти, як Зачиняйло пішов за вітром, загув, як поліський яструб, узявся димом, мелькнув хвіст, і автомобіль пропав, як здимнів, неначе мітлою заметений. Але й Немийнога і Неприведигосподи не заспали грушок у попелі. Забачивши Немийнозиху, вони розлетілись, як липове клиння, і завмерли, як у яйці, десь у завулкові.

XI

„І слух запав", — сказала Немийнозиха, оглядаючи театр воєнних дій. „Тут було, вертілося, чорт-зна де ділося. Побігли вже кози в лози".

Потомлена й заспана, вона розсілася на приспі, наче решетилівська толока, й сиділа там, як чорт на грошах у болоті, сопучи, мов ковальський міх.

„Знаю, хто тут розпсотився", — казала вона до себе. „Це ті пани, що три місяці воші б'ють, у соломі сплять та зубами ськаються. Добрі б були люди, та собаками підшиті. Ходять, як овечки, а буцькають, як барани".

XII

Тим часом утікачі зустрілися в корчмі, поцілували скляного бога, убили джмеля, смикнули добре цівкою і побачили перед собою бурсака Зачиняйла, що, випередивши їх на своїм Мерседесі, уже сидів коло такого, для чого чарки роблять. В затишній атмосфері корчми недавні вороги замирилися і почали бити джмелів уже втрьох. По хвилі підвівся дід Неприведигосподи і сказав:

„Любі мої братове, билися ви, як коти, лаялись, як собаки, втекли, як зайці, і тепер ми з вами п'ємо, як свині. Остогидло мені таке життя. І я ж колись під школою ночував, але пішла моя псалтира на перець. Читав од краю до краю, а в середині не знаю, як схопивсь, так за титлу зачепивсь. І ви, брати, хоч неписьменні, а дрюковані добре. Треба нам учитися, як люди на світі живуть і без волів землю орють. Бо живемо ми подурному, а до науки від нас недалеко—от як до оцієї соломи". Дід показав на стіжок у вікно і заплакав... „Браття, сказав він, схлипуючи,—браття, читаймо в книгу. Не будемо ми лаятись, не будемо битись, не будемо тікати, не будемо віку пропивати, а будемо в книгу читати".

Зачиняйло і Немийнога з повагою і страхом дивилися на діда. Дід зірвав з себе шапку, кучму, бороду, голову, зняв свитину і весь узявся друкованими літерами.

„Вивчайте мене,—сказав дід,—я ваші приказки, прислів'я, приповідки і приклади. Я ваш народній гумор".

Ціна 15 коп.

Р

СКЛАД ВИДАННЯ

Харків, вул. К. Лібкнехта, 31

В-во „ПЛУЖАНИН“.